

Zbigniew Herbert

Wiersze różne

Zbigniew

Herbert

Wiersze różne

Wiersze recytowane przez: KJ

Poezja i muzyka Tom 4.

Gdańsk 2010

Spis treści

Całość

Część I. Varia

- [1. Kamyk](#)
- [2. Kłopoty małego stwórcy](#)
- [3. Napis](#)
- [4. Dedal i Ikar](#)
- [5. Mama](#)
- [6. Domysły na temat Barabasza](#)
- [7. Do rzeki](#)
- [8. Epizod](#)
- [9. Głos](#)
- [10. Kołatka](#)
- [11. Różowe ucho](#)
- [12. Siódmy anioł](#)
- [13. Studium przedmiotu](#)
- [14. Uprawa filozofii](#)
- [15. Szuflada](#)

Część II. O umieraniu i zabijaniu dla idei

- [16. Rozważania o problemie narodu](#)
- [17. Trzy wiersze z pamięci. III](#)
- [18. Dwie krople](#)
- [19. Wilki](#)
- [20. Guziki](#)
- [21. Tamaryszek](#)
- [22. Nike która się waha](#)
- [23. Na chłopca zabitego przez policję](#)

Część III. O poezji i poetach

- [24. Chciałbym opisać](#)
- [25. Przypowieść](#)
- [26. Wybrańcy gwiazd](#)
- [27. Zasypiamy na słowach](#)
- [28. O tłumaczeniu wierszy](#)

Część IV. O pożegnaniu człowieka ze światem

- [29.](#) Ostatnia prośba. Tren
- [30.](#) Dojrzałość
- [31.](#) Życiorys („Byłem”)
- [32.](#) Brewiarz IV
- [33.](#) Modlitwa starców
- [34.](#) Ballada o tym, że nie giniemy

Wstęp

Spotkanie z poezją Herberta było i cały czas, za każdym razem, jest dla mnie dużym przeżyciem. Znajduję w niej tak trafną refleksję na temat człowieka i jego miejscu w świecie, że często doznaję wręcz olśnienia: no właśnie! To tak właśnie jest, a jak nie jest, to powinno być. Innymi słowy, poezja ta uderza mnie trafnością spostrzeżeń.

Ma przynajmniej dwa obszerne wymiary. Pierwszy, narzucający się najpierw, to wymiar intelektualny. Ta poezja wyrasta z wiedzy. Z wiedzy o, nie przymierzając, pszczołach, Kartezjuszu i filozofii Wschodu. I do tej wiedzy dochodzi trafna refleksja. O wartości postawy kamienia, o wyższości świata pozazmysłowego nad zmysłowym, czy też o smutku odchodzenia. Ten herbertowski intelektualizm obezwładnia mnie podobnie, jak czynią to interpretacje Bacha w wykonaniu Goulda. Widzę tu jakiś element wspólny.

Jest jednak wymiar drugi. Jakby ukryty wymiar emocjonalny. Herbert współczuje tym, którzy giną w niepotrzebnej wojnie (Część II) oraz tym, którzy odchodzą ze starości (Część IV). Z czułością myśli o matce (5. Mama i 29. Ostatnia prośba. Tren). Z szacunkiem odnosi się do tego, który nie zajmuje się blichtrzem, lecz szarym pomaganiem innym (12. Siódmy anioł). Nie ma w niej jednak relacji damsko-męskich, a jeśli są, to dziwnie wyprane z temperatury (11. Różowe ucho).

Poezja Herberta nie epatuje standardowymi walorami formalnymi poezji, bo nie ma w niej rymów ani regularnego rytmu. Pojawiają się absolutnie wyjątkowo (19. Wilki). Jest jednak w niej olbrzymia ścisłość. Precyzja posługiwania się słowem. Do tego dochodzą fantastyczne metafory, na przykład o kołysaniu się na łodydze chwili. Dzięki tym zaletom te białe wiersze nie są w żadnej mierze przypadkowym i niezrozumiałym bełkotem. Są poezją całą gębą. Poezją, która trafia w dziesiątkę.

Jak to wszystko sobie podsumowuję, to dziwię się, że Herbert nie dostał Nobla, a dostał go taki picer Miłosz. Cóż Herbert mógłby tu napisać wiersz o niesprawiedliwości ocen wyrażanych przez autorytety tego świata.

Muzyka jest zróżnicowana. Jest tu Bach i Mozart w wykonaniu Goulda, a jak była o tym mowa, para Herbert-Gould zdaje się nadawać na tej samej częstotliwości. Obaj przedkładają intelekt ponad emocje. Obok tej dominacji Goulda reszta muzyki to zbieranina, którą po dwunastu latach uważam za dobrze sparowaną z tekstami w każdym przypadku. Najbardziej dumny jestem z Barabasza (6.), w którym udało się może stworzyć coś na kształt teatru.

W Części II dominują (z dwoma wyjątkami) polonezy Chopina grane wzorcowo przez Janusza Olejniczka.

W Części III dominują symfonie Mozarta, a oprócz nich jest tylko mozartowska symfonia Prokofiewa. Tak więc o poezji rozmyślamy w atmosferze apollińskiej.

Część IV to mieszanka czterech geniuszy: Bacha, Beethovena, Chopina i Mozarta i ich znanych utworów krążących, jak i wiersze z tej części, wokół śmierci.

Część I

Varia

1. Kamyk

Kamyk jest stworzeniem
doskonałym

równy samemu sobie
pilnujący swych granic

wypełniony dokładnie
kamiennym sensem

o zapachu który niczego nie przypomina
niczego nie płoszy nie budzi pożądania

jego zapał i chłód
są słuszne i pełne godności

czuję ciężki wyrzut
kiedy go trzymam w dłoni
i ciało jego szlachetne
przenika fałszywe ciepło

- Kamyki nie dają się oswoić
do końca będą na nas patrzeć
okiem spokojnym bardzo jasnym

muzyka: Schumann Karnawał cz. 2

Komentarz

Ten mądry wiersz jest, można rzec, manifestem wyższości bezemocjonalnego chłodu nad gorączką uczuć i dążeń. Wiersz antyromantyczny. Wiersz o zmęczeniu człowieka, który ciągle się czymś przejmuje i nie doznaje spokoju. Bardzo to sugestywne i chociaż jednak nie zamieniłbym się na rolę kamienia, to z tego wiersza czerpię naukę o potrzebie wyciszenia.

2. Kłopoty małego stwórcy

2

Nikommu nie przekażesz wiedzy
twój tylko słuch jest i twój dotyk
na nowo musi każdy stworzyć
swą nieskończoność i początek

najtrudniej jest przekroczyć przepaść
co się otwiera za paznokciem
i doznać dłonią bardzo śmiałą
obcego świata ust i oczu

- dobrze planetom małym
które łagodna krew obmywa
ślepe -

jeśli zaufasz pięciu zmysłom
świat zbiegnie się w laskowy orzech

jeśli powierzysz rwącym myślom
na wielkich szczudłach teleskopów
zajdziesz daleko w pewną ciemność

to właśnie chyba twoim losem
być tworem bez gotowych kształtów
który poznaje-zapomina

nie marzyć ci o takiej chwili
gdy głowa będzie stałą gwiazdą
nie ręką lecz promieni pękiem
pozdrowisz ziemię już wygasłą

muzyka: Albeniz Suita Hiszpańska Asturias

Komentarz

Są w tym wierszu metafory, których nie rozumiem. Zwłaszcza w ostatnie zwrotce. Ważniejsze jest jednak wrażenie bliskości z myślą filozofii Wschodu przynajmniej w trzech punktach przedstawionych w kolejności wystąpienia: 1) stwierdzenie niemożliwości wytłumaczenia własnego świata drugiemu człowiekowi (dżinizm); 2) sceptycyzm wobec wartości świata zmysłowego (buddyzm); 3) uznanie wiedzy naukowej za szkodliwą (taoizm).

3. Napis

Patrzysz na moje ręce
są słabe - mówisz - jak kwiaty

patrzysz na moje usta
za małe by wyrzec: świat

- kołyszmy się lepiej na łodydze chwil
pijmy wiatr
i patrzmy jak zachodzą nam oczy
woń wędnienia jest najpiękniejsza
a kształt ruin znieczuła

we mnie jest płomień który myśli
i wiatr na pożar i na żagle

ręce mam niecierpliwe
mogę
głowę przyjaciela
ulepić z powietrza

powtarzam wiersz który chciałbym
przetłumaczyć na sanskryt
lub piramidę:

gdy wyschnie źródło gwiazd
będziemy świecić nocom

gdy skamienieje wiatr
będziemy wzruszać powietrze

muzyka: Mozart Sonata fort. Nr 12 F-dur cz. 2 w wykonaniu Goulda

Komentarz

Jest tu moja ulubiona metafora o kołysaniu się na łodydze chwili. Jest tu także pozbawiony, być może, realizmu optymizm, tak mi bliski, pozwalający sądzić, że pomimo wszystkich naszych słabości i ograniczeń, jesteśmy w stanie wykreować swój świat. Duchowy, oczywiście. Dzięki płomieniowi palącemu się w duszy.

4. Dedal i Ikar

Mówi Dedal:

Idź synku naprzód a pamiętaj że idziesz a nie latasz
skrzydła są tylko ozdobą a ty stąpasz po łące
ten podmuch ciepły to parna ziemia lata
a tamten zimny to strumień
niebo jest takie pełne liści i małych zwierząt

Mówi Ikar:

Oczy jak dwa kamienie wracają prosto do ziemi
i widzą rolnika który odwala tłuste skiby
robaka który wiję się w bruździe
zły robak który przecina związek rośliny z ziemią

Mówi Dedal:

Synku to nie jest prawda Wszechświat jest tylko światłem
a ziemia jest misą cieni Patrz tutaj grają kolory
pył się unosi znad morza dymy idą ku niebu
z najszlachetniejszych atomów układa się teraz tęcza

Mówi Ikar:

Ramiona bolą ojczy od tego bicia w próżnię
nogi drętwieją i tęsknią do kolców i ostrych kamieni
nie mogę patrzeć się w słońce tak jak ty patrzysz się ojczy
ja zatopiony cały w ciemnych promieniach ziemi

Opis katastrofy

Teraz Ikar głową w dół upada
ostatni obraz po nim to widok dziecinnie małej pięty
którą połyka żarłoczne morze
W górze ojciec wykrzykuje imię
które nie należy ani do szyi ani do głowy
tylko do wspomnienia

Komentarz

Był taki młody nie rozumiał że skrzydła są tylko przenośnią
trochę wosku i piór i pogarda dla praw grawitacji
nie mogą utrzymać ciała na wysokości wielu stóp
Istota rzeczy jest w tym aby nasze serca
które toczy ciężka krew
napełniły się powietrzem
i tego właśnie Ikar nie chciał przyjąć

muzyka: Anonim - utwór renesansowy

Komentarz

Ten wiersz jest mi bliski z dwóch powodów. Po pierwsze, jest przykładem zjawiska, które uwielbiam, czyli synergii sztuk. Tu poezja miesza się z malarstwem, czyli obrazem Brueghela, który miałem przyjemność oglądać „na żywo” w Brukseli. Po drugie, jest o relacji ojca, który chciałby, by syn stąpał po ziemi i przestrzegał reguł tego świata, a syn te reguły ignoruje. Kiedyś bowiem martwiłem się tym, że mój syn nie przestrzega reguł tego świata (przyganiał kocioł garnkowi).

5. Mama

Myślałem:
nigdy się nie zmieni

zawsze będzie czekała
ubrana w białą suknię
i niebieskie oczy
na progu wszystkich drzwi

zawsze będzie uśmiechała się
wkładając ten naszyjnik

aż nagle
urwała się nitka
teraz perły zimują
w szparach podłogi

mama lubi kawę
ciepły kafel
spokój

siedzi
poprawia okulary
na szpiczastym nosie
czyta mój wiersz
i siwą głową mu zaprzecza

ten który upadł z jej kolan
zaciska usta i milczy
więc niewesoła rozmowa
pod lampą źródłem słodyczy

nieunoszony żalu
z jakich pije on studni
po jakich drogach chodzi
syn niepodobny do marzeń

karmiłam mlekiem łagodnym
jego spala niepokój
krwią go obmyłam ciepłą
ręce ma zimne i szorstkie

z daleka od twoich oczu
przebitych ślepą miłością
łatwiej unieść samotność

za tydzień
w zimnym pokoju
ze ściśniętym gardłem
czytam jej list
w tym liście
litery stoją osobno
jak kochające serca

muzyka: Corelli Koncert Nr 1 D-dur 2. Largo

Komentarz

Ja też byłem jakby niepodobny do marzeń o eleganckim prawniku w garniturze. Rozbrat duchowy między rodzicem a dzieckiem nie jest mi obcy i to w obu rolach.

Teraz jednak, gdy w 2022 r. opiekuję się moją chorą Mamą, widzę, że rozbrat intelektualny to jedno, a poczucie więzi z osobą, która dała mi życie i przeprowadziła przez lata niesamodzielności, jest nieuniknione. I dobre.

6. Domysły na temat Barabasza

Co stało się z Barabaszem? Pytałem nikt nie wie
Spuszczony z łańcucha wyszedł na białą ulicę
mógł skręcić w prawo iść naprzód skręcić w lewo
zakręcić się w kółko zakręcić radośnie jak kogut
On Imperator własnych rąk i głowy
On Wielkorządca własnego oddechu

Pytam bo w pewien sposób brałem udział w sprawie
Zwabiony tłumem przed pałacem Piłata krzychałem
tak jak inni uwolnij Barabasza Barabasza
Wołali wszyscy gdybym ja jeden milczał
stałoby się dokładnie tak jak się stać miało

A Barabasz być może wrócił do swej bandy
W górach zabija szybko rabuje rzetelnie
Albo założył warsztat garncarski
I ręce skalane zbrodnią
czyści w glinie stworzenia
Jest nosiwodą poganiaczem mułów lichwiarzem
właścicielem statków - na jednym z nich żeglował Paweł do Koryntian
lub - czego nie można wykluczyć -
stał się cenionym szpiclem na żołdzie Rzymian

Patrzcie i podziwiajcie zawrotną grę losu
o możliwości potencje o uśmiechy fortuny

A Nazareńczyk
został sam
bez alternatywy
ze stromą
ścieżką
krwi

muzyka: Bach SMP 2/16 (Herreweghe)

Komentarz

Patrzcie i podziwiajcie. Zawrotną grę losu, ale i złączenie tego wiersza z goryczą muzyki pasyjnej Bacha.

7. Do rzeki

Rzeko - klepsydro wody przenośnio wieczności
wstępuję w ciebie coraz bardziej inny
że mógłbym być obłokiem rybą albo skałą
a ty jesteś niezmienna jak zegar co mierzy
metamorfozy ciała i upadki ducha
powolny rozkład tkanek i miłości

ja urodzony z gliny
chcę być twoim uczniem
i poznać źródło olimpijskie serce
chłodna pochodnio szumiąca kolumno
opoko mojej wiary i rozpacz

naucz mnie rzeko uporu i trwania
abym zasłużył w ostatniej godzinie
na odpoczynek w cieniu wielkiej delty
w świętym trójkacie początku i końca

muzyka: Mozart Sonata fort. Nr 1 C-dur 2 Andante w wykonaniu Goulda

Komentarz

Ja, pielgrzymujący do mojej pustelni nad rzeką Wdą, chcąc nauczyć się tam trwania pomimo powolnego rozkładu tkanek mojego ciała i stygnięcia miłości, wiersz ten absorbuję w pełni. Nie znam innego wiersza, który by tak dobrze oddawał istotę fenomenu, jakim jest rzeka. Połączenie stałości i zmienności.

8. Epizod

Idziemy nad morzem
trzymając mocno w rękach
dwa końce starożytnego dialogu
- kochasz mnie
- kocham

ze ściągniętymi brwiami
streszczam całą mądrość
dwu testamentów
astrologów proroków
filozofów z ogrodów
i filozofów klasztornych

a brzmi to bez mała tak:
- nie płacz
- bądź dzielna
- popatrz wszyscy ludzie

wydymasz wargi i mówisz
- powinienes być kaznodzieją -

i zagniewana odchodzisz
nie kocha się moralistów

cóż mam powiedzieć nad brzegiem
małego martwego morza

woda powoli wypełnia
kształty stóp które znikły

muzyka: Beethoven Diabelli Variationen Nr 9

Komentarz

Cały Herbert. Zamiast chwycić pannę za tyłek, filozofuje. Wszystko wskazuje na to, że erotyka jest słabym punktem Herberta.

9. Głos

Idę nad morze
aby usłyszeć ten głos
miedzy jednym uderzeniem fali
a drugim

ale głosu nie ma
jest tylko starcza gadatliwość wody
słone nic
skrzydło białego ptaka
przyschnięte do kamienia

idę do lasu
gdzie trwa nieprzerwany
szum ogromnej klepsydry
przesypującej liście w czarnoziem
czarnoziem w liście
potężne żuchwy owadów
trawią milczenie ziemi

idę na pole
płyty zielone i żółte
przytwierdzone szpilkami owadzich istnień
dźwięczą za każdym dotknięciem wiatru

gdzie jest ten głos
powinien odezwać się
gdy na chwilę zamilknie
niezmordowany monolog ziemi

nic tylko szmery
klaskanie wybuchy

wracam do domu
i doświadczenie przyjmuje
postać alternatywy
albo świat jest niemy
albo jestem głuchy

ale być może
obaj jesteśmy
napiętnowani kalectwem

musimy zatem
wziąć się pod rękę
iść przed siebie
ku nowym widnokręgom
ku skurczonym gardłom
z których wydobywa się
niezrozumiałe bulgotanie

muzyka: Couperin Ordre Nr 18 w wykonaniu Sokołowa

Komentarz

Konkluzja tego wiersza jest ważna. Ani świat, ani ja, nie jesteśmy idealni i trzeba się pogodzić z tym, że nie zawsze będziemy wyśpiewywali górne C, harmonijnie absorbowali to, co w ofercie świata najbardziej wartościowe. Trzeba się jednak starać i próbować iść ku nowym widnokręgom.

10. Kołatka

Są tacy, którzy w głowie
hodują ogrody
a włosy ich są ścieżkami
do miast słonecznych i białych

łatwo im pisać
zamykają oczy
a już z czoła spływają
ławice obrazów

moja wyobraźnia
to kawałek deski
a za cały instrument
mam drewniany patyk

uderzam w deskę
a ona mi odpowiada
tak - tak
nie - nie

innym zielony dzwon drzewa
niebieski dzwon wody
ja mam kołatkę
od niestrzeżonych ogrodów

uderzam w deskę
a ona podpowiada
suchy poemat moralisty
tak - tak
nie - nie

muzyka: Beethoven Appassionata cz. 1 Allegro

Komentarz

Często mam poczucie, że jestem jakiś inny. Niekiedy mam poczucie, że jestem jakiś nieudany. Że inni mają więcej, umieją więcej. Ale czasami mam poczucie wartości mojego osobliwego świata. Tak czy inaczej, ten wiersz oddaje te dylematy/

11. Różowe ucho

Myślałem
znam ją przecież dobrze
tyle lat żyjemy razem

znam
ptasią głowę
białe ramiona
i brzuch

aż pewnego razu
w zimowy wieczór
usiadła przy mnie
i w świetle lampy
padającym z tyłu
ujrzałem różowe ucho

śmieszny płatek skóry
muszla z żyjącą krwią
w środku
nic wtedy nie powiedziałem -

dobrze byłoby napisać
wiersz o różowym uchu
ale nie taki żeby powiedzieli
też sobie temat wybrał
pozuje na oryginała

żeby nawet nikt się nie uśmiechnął
żeby zrozumieli że ogłaszam
tajemnicę

nic wtedy nie powiedziałem
ale nocą kiedy leżeliśmy razem
delikatnie próbowałem
egzotyczny smak
różowego ucha

muzyka: Haydn Sonata fort. Nr 38 cz. 2 w wykonaniu Sokołowa

Komentarz

Ten wiersz, to – moim zdaniem – kolejny dowód na słabość herbertowskiej erotyki.

12. Siódmy anioł

Siódmy anioł
jest zupełnie inny
nazywa się nawet inaczej
Szemkel

to nie co Gabriel
złocisty
podpora tronu
i baldachim

ani to co Rafael
stroiciel chórów

ani także
Azrael
kierowca planet
geometra nieskończoności
doskonały znawca fizyki teoretycznej

Szemkel
jest czarny i nerwowy
i był wielokrotnie karany
za przemyt grzeszników

między otchłanią
a niebem
jego tupot nieustanny

nic nie ceni swojej godności
i utrzymują go w zastępie
tylko ze względu na liczbę siedem

ale nie jest taki jak inni

nie to co hetman zastępów
Michał
cały w łuskach i pióropuszech

ani to co Azrafael
dekorator świata
opiekun bujnej wegetacji
ze skrzydłami jak dwa dęby szumiące

ani nawet to co
Dedrael
apologeta i kabalista

Szemkel Szemkel
- sarkają aniołowie
dlaczego nie jesteś doskonały

malarze bizantyjscy
kiedy malują siedmiu
odtwarzają Szemkela
podobnego do tamtych

sądzą bowiem
że popadliby w herezję

gdyby wymalowali go
takim jak jest
czarny nerwowo
w starej wyleniającej aureoli

muzyka: Mozart Sonata fort. Nr 14 c-moll cz. 1 w wykonaniu Goulda

Komentarz

Wiersz o tym, że blichtr i wartości to dwie różne sprawy.

13. Studium przedmiotu

1

najpiękniejszy jest przedmiot
którego nie ma

nie służy do noszenia wody
ani do przechowania prochów bohatera

nie tuliła go Antygona
nie utopił się w nim szczur

nie posiada otworu
całe jest otwarte

widziane
z wszystkich stron
to znaczy zaledwie
przezute

włosy
wszystkich jego linii
łączą się
w jeden strumień światła

ani
oślepienie
ani
śmierć
nie wydrze przedmiotu
którego nie ma

2

zaznacz miejsce
gdzie stał przedmiot
którego nie ma
czarnym kwadratem
będzie to
prosty tren
o pięknym nieobecnym

męski żal
zamknięty
w czworobok

3

teraz
cała przestrzeń

wzbiera jak ocean

huragan bije
w czarny żagiel

skrzydło zamieci krąży
nad czarnym kwadratem

i tonie wyspa
pod słonym przyborem

4

masz teraz
pustą przestrzeń
piękniejszą od przedmiotu
piękniejszą od miejsca po nim
jest to przedświat
biały raj
wszystkich możliwości
możesz tam wejść
krzyknąć
pion - poziom

uderzy w nagi horyzont
prostopadły piorun

możemy na tym poprzestać
i tak już stworzyłeś świat

5

słuchaj rad
wewnętrznego oka

nie ulegaj
szeptom pomrukowi mlaskaniu

to niestworzony świat
tłoczy się przed bramami obrazu

aniołowie oferują
różową watę obłoków

drzewa wtykają wszędzie
niechlujne zielone włosy

królowie zachwalają purpurę
i każą trębaczom
wyzłacać

nawet wieloryb prosi o portret

słuchaj rad wewnętrznego oka
nie wpuszczaj nikogo

6

wyjmij
z cienia przedmiotu
którego nie ma
z polarnej przestrzeni
z surowych marzeń wewnętrznego oka
krzesło

piękne i bezużyteczne
jak katedra w puszczy

połóż na krzesło
zmiętą serwetę
dodaj do idei porządku
ideę przygody

niech będzie wyznaniem wiary
w obliczu pionu zmagającego się z horyzontem

niech będzie
cichsze od aniołów
dumniejsze od królów
prawdziwsze niż wieloryb
niech ma oblicze rzeczy ostatecznych

prosimy wypowiedz o krzesło
dno wewnętrznego oka
tęczówkę konieczności
źrenicę śmierci

muzyka: Bach/Brahms Chaconne na lewą rękę

Komentarz

Kolejny wiersz (po 2. Kłopoty małego stwórcy), w którym uznaje się wyższość świata pozazmysłowego. Ważniejsze od fizjologicznego jest oko wewnętrzne, a niebyt jest piękniejszy od bytu. To uważam za cenne, pomimo tego, że pojęcie niebytu jest dla mnie, przyzwyczajonego do zmysłów, mgliste.

Jest tu też dyrektywa, którą staram się stosować w moim życiu: należy mieć ideę porządku, ale dodawać do niej ideę przygody. Koresponduje z nią postulat. mój własny, by układać życie tak, jak komponowana jest muzyka baroku: na solidnej i stałej podstawie mają się, niejako w górze, dziać rzeczy różne, zmienne.

14. Uprawa filozofii

Posiałem na gładkiej roli
drewnianego stołka
ideę nieskończoności
patrzcie jak mi ona rośnie
- mówi filozof zacierając ręce

Rzeczywiście rośnie
jak groch
Za trzy a może cztery
kwadranse wieczności
przerośnie nawet
jego głowę

Zmajstrowałem także, walec
- mówi filozof
u szczytu walca wahadło
rozumiecie już o co idzie
walec to przestrzeń
wahadło to czas
tik - tik - tik
- mówi filozof i śmiejąc się głośno
macha małymi rączkami

wymyśliłem w końcu słowo byt
słowo twarde i bezbarwne
trzeba długo żywymi rękami rozgarniać ciepłe liście
trzeba podeptać obrazy
zachód słońca nazwać zjawiskiem
by pod tym wszystkim odkryć
martwy biały
filozoficzny kamień

oczekujemy teraz
ze filozof zapłacze nad swoją mądrością
ale nie płacze
przecież byt się nie wzrusza
przestrzeń nie rozpływa
a czas nie stanie w zatraconym biegu

muzyka: Lully Marche pour la Cérémonie turque

Komentarz

Kolejne starcie z pojęciami rudymenarnymi z punktu widzenia filozofii: nieskończoność, przestrzeń, czas, byt. No i po co to wszystko? Sprecyzujmy: pojęcia te są rudymenarne jedynie w filozofii Zachodu, a taki taoizm się nimi nie zajmuje w ogóle. Może dlatego gdy po kilkunastu latach wracam do tego wiersza, to jest on dla mnie raczej obcy.

15. Szuflada

O moja siedmiostrunna z deski
tu były zasuszone łożki
zastygła w buncie pięść i papier
na którym w zimną noc pisałem
młodzieńczy śmieszny mój testament

a teraz pusto wymieciono
sprzedałem łyż i pięści grono
na targowisku miało cenę
niewielka sława trochę groszy
i nic już teraz snu nie płoszy
i już nie dla mnie wszy i beton

szuflado liro utracona
a jeszcze tyle wygrać mogłem
bębnąc palcami w puste dno
i taka dobra była rozpacz
więc jakże trudno jest się rozstać
z pożywnym bólem bez nadziei

pukam do ciebie otwórz przebac
nie mogłem dłużej milczeć sprzedać
musiałem kamień mej niezgody
taka jest wolność trzeba znowu
wymyślać i obalać bogów
gdy już się z pleśnią zмага ceszar

a teraz szumi pusta muszla
o morzach które w piasek uszły
o burzy ściętej w kryształ soli
zanim szuflada przyjmie ciało
taki to mój nieskładny pacierz
do czterech desek moralności

muzyka: Bach Wariacje Goldbergowskie Aria w wykonaniu Glenna Goulda

Komentarz

Do tego wiersza podłożyłem melodię mojego życia. I chyba tego nie żałuję. Mam poczucie jakiegoś niespełnienia, rozdrobnienia się na rzeczach mniej istotnych, a o tym mówi ten wiersz. Ale teraz staram się, by nie szumiała pusta muszla.

Część II

O umieraniu i zabijaniu dla idei

16. Rozważania o problemie narodu

Z faktu używania tych samych przekleństw
i podobnych zaklęć miłosnych
wyciąga się zbyt śmiałe wnioski
także wspólna lektura szkolna
nie powinna stanowić przesłanki wystarczającej
aby zabić
podobnie ma się sprawa z ziemią
(wierzby piaszczysta droga łan pszenicy niebo plus pierzaste obłoki)

chciałbym nareszcie wiedzieć
gdzie kończy się wmówienie
a zaczyna związek realny
czy wskutek przeżyć historycznych
nie staliśmy się psychicznie skrzywieni
i na wypadki reagujemy teraz z prawidłowością histeryków
czy wciąż jesteśmy barbarzyńskim plemieniem
wśród sztucznych jezior i puszczy elektrycznych

prawdę mówiąc nie wiem
stwierdzam tylko
istnienie tego związku
objawia się on w błądności
w nagłym czerwienieniu
w ryku i wyrzucaniu rąk
i wiem że może zaprowadzić
do pośpiesznie wykopanego dołu

więc na koniec w formie testamentu
żeby wiadome było:
buntowałem się
ale sądzę że ten okrwawiony węzeł
powinien być ostatnim jaki
wyzwalający się
potarga

muzyka: Chopin Polonez A-dur op. 40

Komentarz

Podpisuję się pod tym wierszem obydwoma rękami. Najwyższą wartością jest człowiek. Jako taki, a nie jego narodowość. Polskość jest dla mnie wartością nieistotną.

Nie rozumiem jednak samej końcówki wiersza.

17. Trzy wiersze z pamięci. III

kobiety z naszej ulicy były
zwykłe i dobre
nosiły cierpliwie z placów
jarzyn pożywne bukiety

dzieci z naszej ulicy
utrapienie kotów

gołębie -
szaro-łagodne

w parku był pomnik Poety
dzieci toczyły obręcze
i kolorowy krzyk
ptaki siadały na ręce
czytały jego milczenie

żony w letnie wieczory
cierpliwie czekały na usta
pachnące znajomym tytoniem

kobiety nie mogły dzieciom
odpowiedzieć: czy wróci

gdy zachodziło miasto
gasiły ogień rękami
przytkniętymi do oczu

dzieci z naszej ulicy
śmierć miały bardzo ciężką

gołębie spadały lekko
jak zestrzelone powietrze

teraz wargi Poety
są pustym horyzontem
ptaki dzieci i żony nie mogą mieszkać
w żałobnych skorupach miasta
w ostygłych puchach popiołów

miasto stoi nad wodą
gładką jak pamięć lustra
odbija się w wodzie od dna

i leci na gwiazdę wysoką
gdzie pożar pachnie odległe
jak karta Iliady

muzyka: Chopin Polonez Fantazja As-dur op. 61

Komentarz

Pacyfizm pacyfizmem, ale jeśli jedno państwo napadnie na drugie, to na pewno dzieje się bardzo źle. Piszę to w trakcie rosyjskiej inwazji na Ukrainę w 2022 r. Giną ludzie. Temu przecież trzeba przeciwdziałać. By nie ginęły dzieci. By nie ginął nikt. Przykazanie nie brzmi więc „Nie zabijaj”, bo to oczywiste, lecz „Nie pozwól, by zabijano”. Ale co ja w tym zakresie mogę? Tyle, co nic.

18. Dwie krople

Lasy płonęły -
a oni
na szyjach splatali ręce
jak bukiety róż

ludzie zbiegali do schronów -
on mówił że żona ma włosy
w których się można ukryć

okryci jednym kocem
szepotali słowa bezwstydne
litanię zakochanych

Gdy było bardzo źle
skakali w oczy naprzeciw
i zamykali je mocno

tak mocno że nie poczuli ognia
który dochodził do rzęs

do końca byli mężni
do końca byli wierni
do końca byli podobni
jak dwie krople
zatrzymane na skraju twarzy

muzyka: Chopin Scherzo h-moll

Komentarz

Jeśli miałbym ginąć w wojnie, to właśnie tak. Ten wiersz bardzo mnie ujmuje. Erotyka u Herberta ma się słabo, ale tu mamy wyjątek znakomity.

19. Wilki

Ponieważ żyli prawem wilka
historia o nich głucho milczy
pozostał po nich w kopnym śniegu
żółtawy mocz i ten ślad wilczy

szybciej niż w plecy strzał zdradziecki
trafiła serce mściwa rozpacz
pili samogon jedli nędzę
tak się starali losom sprostać

już nie zostanie agronomem
„Ciemny” a „Świt” - księgowym
„Mariusia” - matką „Grom” - poetą
posiwią śnieg ich młode głowy

nie opłakała ich Elektra
nie pogrzebała Antygona
i będą tak przez całą wieczność
w głębokim śniegu wiecznie konać

przeegrali dom swój w białym borze
kędy zawiewa sypki śnieg
nie nam żałować - gryzpiórkom -
i gładzić ich zmierzwioną sierść

ponieważ żyli prawem wilka
historia o nich głucho milczy
został na zawsze w dobrym śniegu
żółtawy mocz i ten trop wilczy

muzyka: Chopin Polonez fis-moll op. 44

Komentarz

Patriotyzm u mnie ma się słabo, ale ten wiersz mnie porusza. Bo jest o ludziach, którzy „przeegrali dom swój”. A ja jestem gryzpiórek i na dobitkę taoista, czyli osoba, która jest bardzo bardzo odległa od przegrania domu dla ojczyzny. Nie jestem jednak skłonny wzruszyć ramionami nad losem tych, którzy stracili życie, bo ich postawa była inna.

Od strony formalnej trzeba wspomnieć, że ten wiersz jest wyjątkiem w twórczości Herberta, po ma i rytm i rym. Dla mnie jest to wyjątek chlubny.

20. Guziki

Tylko guziki nieugięte
przetrzymały śmierć świadkowie zbrodni
z głębin wychodzą na powierzchnię
jedyny pomnik na ich grobie

są aby świadczyć Bóg policzy
i ulituje się nad nimi
lecz jak zmartwychwstać mają ciałem
kiedy są lepką cząstką ziemi

przeleciał ptak przepływa obłok
upada liść kiełkuje śluz
i cisza jest na wysokościach
i dymi mgłą katyński las [smoleński]

tylko guziki nieugięte
potężny głos zamkniętych chórów
tylko guziki nieugięte
guziki z płaszczy i mundurów

muzyka: Chopin Polonez es-moll op. 26

Komentarz

Jakże słusznie Herbert spostrzega, że guziki lepiej od ciał znoszą pogrzebanie w ziemi. Podzielałam sceptycyzm co do zmartwychwstania.

21. Tamaryszek

opowiadałem bitwy
baszty i okręty
bohaterów zarzynanych
i bohaterów zarzynających
a zapomniałem o tym jednym

opowiadałem burzę morską
walenie się murów
zboże płonące
i przewrócone pagórki
a zapomniałem o tamaryszku,

kiedy leży
przebity włócznią
a usta jego rany
domykają się
nie widzi
ani morza
ani miasta
ani przyjaciela
widzi
tuż przy twarzy
tamaryszek

wstępuje
na najwyższą
suchą gałązkę tamaryszku
i omijając
liście brunatne i zielone
stara się
ulecieć w niebo
bez skrzydeł
bez krwi
bez myśli
bez -

muzyka: Chopin Polonez c-moll op. 40

Komentarz

Ten wiersz świadczy o empatii Herberta, którą podzielam. Wiersz jest bardzo plastycznym obrazem tego, że umierający w swojej ostatniej chwili koncentruje swoją uwagę na jakimś drobiazgu. Na czymś nieistotnym, z pominięciem tego, co zdawałoby się ważniejsze. To smutne.

22. Nike która się waha

Najpiękniejsza jest Nike w momencie
kiedy się waha
prawa ręka piękna jak rozkaz
opiera się o powietrze
ale skrzydła drżą

widzi bowiem
samotnego młodzieńca
idzie długą koleiną
wojennego wozu
szarą drogą w szarym krajobrazie
skał i rzadkich krzewów jałowca

ów młodzieniec niedługo zginie
właśnie szala z jego losem
gwałtownie opada
ku ziemi

Nike ma ogromną ochotę
podejść
i pocałować go w czoło

ale boi się
że on który nie zaznał
słodczy pieśczoł
poznawszy ją
mógłby uciekać jak inni
w czasie tej bitwy
Więc Nike waha się
i w końcu postanawia
pozostać w pozycji
której nauczyli ją rzeźbiarze
wstydząc się bardzo tej chwili wzruszenia

rozumie dobrze
że jutro o świcie
muszą znaleźć chłopca
z otwartą piersią
zamkniętymi oczyma
i cierpkim obolem ojczyzny
pod drętwym językiem

muzyka: Chopin Polonez cis-moll op. 26

Komentarz

Ten wiersz budzi we mnie mocny pacyfistyczny protest: młodość nie jest po to, by ginąć na jakiejś wojnie.

23. Na chłopca zabitego przez policję

Tyle nocy bezsennych tyle par
pieluch lawina proszków do prania
tyle par bielizny zastrzyków pocałunków w ciepły pośladek
tyle klapsów
tyle nadziei tyle zapłakanych oczu
gdy nagle to wszystko zgniecione pod obcasem
jak niedopałek papierosa gdy szli do ataku
i jeszcze
jeszcze tyle śpiewu unosi się jeszcze
nad miejscem nad którym tłucze się ziarnko pustki
nad ziarnkiem nicości

muzyka: Beethoven Symfonia nr 7 cz. 2 pod dyрекcją Leibowitza

Komentarz

Jak wyżej, tyle że ten wiersz nakierowany jest na starcie wewnątrz jednego państwa. I ponownie Herbert okazuje się osobą wysoce empatyczną. Ten wiersz w sposób oczywisty wpisuje się w tezę, że jakże łatwiej jest niszczyć niż zbudować.

Część III

O poezji i poetach

24. Chciałbym opisać

Chciałbym opisać najprostsze wzruszenie
radość lub smutek
ale nie tak jak robią to inni
sięgając po promienie deszczu albo słońca

chciałbym opisać światło
które we mnie się rodzi
ale wiem że nie jest ono podobne
do żadnej gwiazdy
bo jest nie tak jasne
nie tak czyste
i niepewne

chciałbym opisać męstwo
nie ciągnąc za sobą zakurzonego lwa
a także niepokój
nie potrząsając szklanką pełną wody

inaczej mówiąc
oddam wszystkie przerośnie
za jeden wyraz
wyłuskany z piersi jak żebro
za jedno słowo
które mieści się
w granicach mojej skóry

ale nie jest to widać możliwe
i aby powiedzieć - kocham
biegam jak szalony
zrywając naręczą ptaków
i tkliwość moja
która nie jest przecież z wody
prosi wodę o twarz

i gniew
różny od ognia
pożycza od niego
wielomównego języka

tak się miesza
tak się miesza
we mnie
to co siwi panowie

podzielili raz na zawsze
i powiedzieli
to jest podmiot
a to przedmiot

zasypiamy
z jedną ręką pod głową
a z drugą w kopcu planet

a stopy opuszczają nas
i smakują ziemię
małymi korzonkami
które rano
odrywamy boleśnie

muzyka: Mozart Symfonia g-moll nr 40/2 Andante

Komentarz

Nie jestem poetą, wobec czego tego wiersza nie mogę brać do siebie. Nie przeszkadza to jednak zachwycać się zakurzonym lwem, zastanawiać nad odróżnianiem podmiotu od przedmiotu i mimo wszystko wpisywać się do kręgu osób, które z jednej strony chodzą trzeźwo po ziemi (mając rękę pod głową), a z drugiej – żyją jakimiś imponderabiliami (mając rękę w kopcu planet).

25. Przypowieść

Poeta naśladuje głosy ptaków
wyciąga długą szyję
a wystająca grdyka
jest jak palec niezgrabny na skrzydle melodii

śpiewając wierzy głęboko
że przyspiesza wschód słońca
od tego zależy ciepło śpiewu
i czystość wysokich tonów

poeta naśladuje sen kamieni
z głową w ramionach
jest jak kawałek rzeźby
oddychającej rzadko i boleśnie

śpiąc wierzy że on jeden
zgłębi tajemnicę istnienia
i że bez pomocy teologów
chwyci w spragnione usta wieczność

czym byłby świat
gdyby nie napełniała go
nieustanna krzątanina poety
wśród ptaków i kamieni

muzyka: Mozart Symfonia g-moll nr 40/3 Menuet

Komentarz

Wiersz wybrany ze względu na pytanie, czym byłby świat bez poezji. Dla mnie byłby światem zdecydowanie uboższym. Płaskim. Zdaję sobie jednak sprawę, że zdecydowania większość ludzkości obywa się bez niej. Poezja świata nie zmienia (Auden: „poetry makes nothing happen”). Ale to tylko w sensie obiektywnym.

26. Wybrańcy gwiazd

To nie anioł
to jest poeta

nie ma skrzydeł
ma tylko upierzoną
prawą dłoń

bije tą dłonią w powietrze
ulatuje na trzy cale
i zaraz znów opada

kiedy jest całkiem nisko
odbija się nogami
na chwilę zawisa w górze
wymachując upierzoną dłonią

ach gdyby oderwać się od przyciągania gliny
mógłby zamieszkać w gnieździe gwiazd
mógłby skakać z promienia na promień
mógłby –

ale gwiazdy
na samą myśl
że byłyby jego ziemią
przerażone spadają

poeta przesłania oczy
upierzoną dłonią
nie marzy już o locie
ale o upadku
co kreśli jak błyskawica
profil nieskończoności

muzyka: Mozart Symfonia C-dur nr 41/1 Allegro

Komentarz

Odrywanie się od przyciągania gliny zawiera jakąś nieuchronną antynomię. Bo z jednej strony dano nam świadomość, która skłania nas, by sięgać do gwiazd, a z drugiej strony jesteśmy ulepiani z gliny, a więc należymy do niej, a nie do gwiazd. Zresztą gdyby było inaczej, a więc gdybyśmy w całości istnieli tylko w glinie albo tylko w gwiazdach, to może nie byłoby poezji.

27. Zasypiamy na słowach

Zasypiamy na słowach
budzimy się w słowach

czasem są to łagodne
proste rzeczowniki
las albo okręt

odrywają się od nas
las odchodzi szybko
za linię horyzontu

okręt odpływa
bez śladu i przyczyny

niebezpieczne są słowa
które wypadły z całości
urywki zdań sentencji
początki refrenu
zapomnianego hymnu

"zbawieni będą ci którzy..."
"pamiętaj abyś..."
lub "jak"
drobna i kłująca szpilka
co spajała
najpiękniejszą zgubioną
metaforę świata

trzeba śnić cierpliwie
w nadziei że treść się dopełni
że brakujące słowa
wejdą w kalekie zdania
i pewność na którą czekamy
zarzuci kotwicę

muzyka: Mozart Symfonia C-dur nr 41/2 Andante

Komentarz

Filozofie Wschodu zalecają wstrzeźliwość wobec słów, bo to co jest najważniejsze, leży poza słowami. Mnie, wychowanemu na filozofii Zachodu, trudno na to przystać. Choćby z miłości do poezji.

28. O tłumaczeniu wierszy

Jak trzmiel niezgrabny
siadł na kwiecie
aż zgięła się łodyga wiotka
przeciska się przez rzędy płatków
podobnych słownikowym kartkom
do środka dąży
gdzie aromat i słodycz jest
i choć ma katar
i brak mu smaku
jednak dąży
aż bije głową
w żółty słupek

i tu już koniec
trudno wnikać
przez kielich kwiatów
do korzeni
więc trzmiel wychodzi
bardzo dumny
i głośno brzęczy:
byłem w środku

tym zaś
co mu nie całkiem wierzą
nos pokazuje
z żółtym pyłem

muzyka: Prokofiew Symfonia klasyczna/1 Allegro

Komentarz

Ironię wobec tłumaczeń poezji uważam za w pełni uzasadnioną. No chyba, że tłumaczem jest Barańczak, którego tłumaczenia niekiedy przewyższają jakość oryginału. Ale Barańczak jest wyjątkiem.

Część IV

O pożegnaniu człowieka ze światem

29. Ostatnia prośba. Tren

Nie mogła już głową ruszać
skinęła bym się nachylił
- masz tu dwieście złotych
dołóż resztę
i zamów Mszę Gregoriańską

nie chciała
winogron
nie chciała
morfiny
nie chciała
uradować ubogich
chciała Mszę

no i ma

klęczymy w upale
w ponumerowanej ławce
brat trze czoło chustką
siostra wachluje się nowenną
ja powtarzam
jako i my odpuszczamy
zapominam jak jest dalej
i znów zaczynam od początku

ksiądz
spaceruje aleją
siedmiu zapalonych lilii
organy bucą
zdaje się że otworzą
i będzie przewiew

ale nie
wszystko zamknięte

po łodydze świecy
spływa воск
myślę
co oni robią z tym woskiem

czy zbierają na nowe świece
czy wyrzucają

może
ten ksiądz
zrobi za nas
to czego my nie możemy zrobić
może on się choć trochę wznieś

A teraz ma nad głową brązowe chmury korzeni
wysmukłą lilię soli na skroniach paciorki piasku
i płynie na dnie łodzi przez spienione mgławice

o milę dalej od nas tam gdzie rzeka zakręca
widoczna - niewidoczna - jak światło na fali
naprawdę nie jest inna - opuszczona jak wszyscy

muzyka: Chopin Sonata b-moll Marsz żałobny

Komentarz

Połączyłem tu dwa wiersze, w których żegna się dawcę naszego życia. Temat dla mnie aktualny w roku 2022 ze względu na moją Mamę odchodzącą tydzień za tygodniem coraz bardziej w świat pozbawiony świadomości.

Mało oryginalny podkład muzyczny jest jednak niechybnie trafiony.

30. Dojrzałość

Dobre jest to co minęło
dobre jest to co nadchodzi
a nawet dobra jest terażniejszość

W gnieździe uplecionym z ciała
żył ptak
bił skrzydłami o serce
nazywaliśmy go najczęściej: niepokój
a czasem: miłość

wieczorami
szliśmy nad rwącą rzekę żalu
można się było przejrzeć w rzece
od stóp do głów

teraz
ptak upadł na dno chmury
rzeka utonęła w piasku

bezradni jak dzieci
i doświadczeni jak starcy
jesteśmy po prostu wolni
to znaczy gotowi odejść

W nocy przychodzi miły staruszek
ujmującym gestem zaprasza
- jak się nazywasz - pytamy strwożeni

- Seneka - tak mówią ci którzy kończyli gimnazjum
a ci którzy nie znają łaciny
wołają mnie: umarli

muzyka: Bach Sonata a-moll BWV 965 (nach Reinken)

Komentarz

To całkiem smutne, że pomimo narastających z biegiem lat doświadczeń jesteśmy w końcu bezradni jak dzieci.

31. Życiorys („Byłem”)

Byłem chłopcem cichym trochę sennym - i o dziwo -
inaczej niż moi rówieśnicy - rozmiłowani w przygodach -
na nic nie czekałem - nie wyglądałem przez okno

W szkole - pracowity raczej niż zdolny posłuszny bez problemów

Potem normalne życie w stopniu referenta
ranne wstawanie ulica tramwaj biuro znów tramwaj dom sen

Nie wiem naprawdę nie wiem skąd to zmęczenie niepokój udręka
zawsze i nawet teraz - kiedy mam prawo odpocząć

Wiem nie zaszedłem daleko - niczego nie dokonałem
zbierałem znaczki pocztowe zioła lecznicze nieźle grałem w szachy

Raz byłem za granicą - na wczasach - nad Morzem Czarnym
na zdjęciu słomkowy kapelusz twarz ogorzała - prawie szczęśliwy

Czytałem to co pod ręką: o socjalizmie naukowym
o lotach kosmicznych maszynach myślących
i to co lubiłem najbardziej: książki o życiu pszczół

Tak jak inni chciałem wiedzieć co stanie się ze mną po śmierci
czy dostanę nowe mieszkanie i czy życie ma sens

A nade wszystko jak odróżnić dobro od tego co złe
wiedzieć na pewno co białe a co całkiem czarne

Ktoś mi polecił dzieło klasyka - jak mówił -
zmieniło ono jego życie i życie milionów ludzi
Przeczytałem - nie zmieniłem się - wstyd wyznać -
zapomniałem doszczętnie jak nazywał się klasyk

Może nie żyłem - tylko trwałem - wrzucony bez mojej woli
W coś - nad czym trudno panować i nie sposób pojąć
Jak cień na ścianie
Więc nie było to życie
Życie całą gębą

Jak mogłem wytłumaczyć żonie a także innym
że wszystkie moje siły
wyteżałem żeby nie zrobić głupstwa nie ulegać podszeptom
nie bratać się z silniejszym

To prawda - byłem wiecznie błądzący. Przeciętny. W szkole wojsku
biurze we własnym domu i na wieczorkach tanecznych.

Leżę teraz w szpitalu i umieram na starość.

Tu także ten sam niepokój udręka.
Gdybym się drugi raz urodził może byłbym lepszy.

Budzę się w nocy spocony. Patrzę w sufit. Cisza.
I znów - raz jeszcze - zmęczoną do szpiku kości ręką
odganiam złe duchy i przywołuję dobre.

muzyka: Bach WK I P f-moll

Komentarz

Preludium jest dla mnie niczym innym jak właśnie opowieścią o życiu, które raczej chyli się już ku końcowi. Ciekawe jest to, że preludium f-moll, do którego nagrałem ten wiersz, w 2010 r. wybrałem jako tło do tekstu podsumowującego życie, ale dopiero gdzieś w 2021 r., gdy zacząłem je grać sam, dostrzegłem już bardzo wyraźnie, że jest ono opowieścią o życiu, które, choć ma różne fazy, to jednak nieuchronnie i rytmicznie zmierza ku końcowi, no i raczej nie jest zjawiskiem udanym.

Wiersz jest o życiu, które nie było takie, jak można by było sobie życzyć. O tym mowa też w następnym wierszu. Identyfikuję się z jego bohaterem bardzo mocno, bo tak jak on (w kolejności wystąpienia fraz):

- jako dziecko nie byłem, w odróżnieniu od rówieśników, rozmiłowany w przygodach;
- w szkole byłem pracowity;
- wiodłem normalne schematyczne życie wypełnione systematyczną pracą;
- nie zaszedłem daleko;
- może nie żyłem, tylko trwałem w czymś, w co zostałem wrzucony;
- nie miałem życia pełną gębą;
- nie bratałem się z silniejszymi;
- myślę, że gdybym się drugi raz urodził, byłbym chyba lepszy.

32. Breviarz IV

Panie
wiem że dni moje są policzone
zostało ich niewiele
Tyle żebym zdążył jeszcze zebrać piasek
którym przykryją mi twarz

nie zdążę już
zadośćuczynić skrzywdzonym
ani przeprosić tych wszystkich
którym wyrządziłem zło
dlatego smutna jest moja dusza

życie moje
powinno zatoczyć koło
zamknąć się jak dobrze skomponowana sonata
a teraz widzę dokładnie
na moment przed kodą
porwane akordy
źle zestawione kolory i słowa
jazgot dysonanse
języki chaosu

dlaczego
życie moje
nie było jak kręgi na wodzie
obudzonym w nieskończonych głębiach
początkiem który rośnie
układa się w słoje stopnie fałdy
by skonać spokojnie
u twoich nieodgadnionych kolan

muzyka: Mozart Sonata fort. Nr 2 F-dur 2. Adagio

Komentarz

Kiedyś czytałem wywiad, w którym ktoś powiedział, że nawet gdyby mógł, to w swoim życiu nie zmieniłby niczego. Szczęściarz. Ja zmieniłbym prawie wszystko. Przede wszystkim siebie. Moje życie na pewno nie było tak harmonijne, jak kręgi na wodzie.

33. Modlitwa starców

ale potem potem
czy nas nie odtrącis
kiedy już odejdą dzieci kobiety cierpliwe zwierzęta
bo nie mogą znieść woskowych dłoni

ruchów niepewnych jak lot motyla
upartego milczenia i mowy naszej kaszlu
i bliska będzie chwila gdy świat skurczony w oku
odejmą jak łzę od oka i stłuką jak szkło
gdy otworzy się nagle szuflada pamięci

pytam o to
czy wtedy
czy przygarniesz nas z powrotem
bo będzie to powrót jak do kolan dzieciństwa
do drzewa wielkiego do ciemnego pokoju
do rozmowy przerywanej do płaczu bez żalu

wiem
to sprawa krwi
i my leniwi mistycy powłóczący nogami
z koślawym psalmem w garbatych palcach
nasłuchujemy jak się w żyłach przesypuje piasek
i w ciemnym wnętrzu biały rośnie kościół
z soli wspomnień wapna i niewymownej słabości

znów ciebie wprowadzają
przez astmatyczne sapanie dzwonów
przy zapalonych kwiatach
uczepieni smaku opłatka i białego płótna

jeśli z nas trudno zrobić anioły
przemień nas w psy niebieskie
kundle o zmierzwionej sierści
ćmy o szarej twarzy
zagaste oczy żwiru
ale nie daj
aby pożarł nas
nienasycony mrok twoich ołtarzy
powiedz tylko to jedno
że potem wrócimy

muzyka: Beethoven Symfonia nr 3 cz. 2

Komentarz

Zaczynam bać się starości, której zbliżanie czuję coraz mocniej poprzez sztywniejące stawy, powolność i niezgrabność ruchów, postępujące odchodzenie Mamy, ciągnące mnie jakoś w dół.

34. Ballada o tym, że nie giniemy

Którzy o świecie wypłynęli
ale już nigdy nie powrócą
na fali ślad swój zostawili –

w głąb morza spada wtedy muszla
piękna jak skamieniałe usta

ci którzy szli piaszczystą drogą
ale nie doszli do okiennic
choć już dachy było widać -

w dzwonie powietrza mają schron

a którzy tylko osierocą
wyziębły pokój parę książek
pusty kałamarz białą kartę -

zaprawdę nie umarli cali

szept ich przez chaszcze idzie tapet
w suficie płaska głowa mieszka

z powietrza wody wapna ziemi
zrobiono raj ich anioł wiatru
rozetrze ciało w dłoni
będą
po łąkach nieść się tego świata

muzyka: Mozart Requiem Introitus

Komentarz

Non omnis moriar? Niestety, nie wierzę, że będę potem nieść się po łąkach tego świata. Ale podoba mi się taka ogólna myśl, że także po tych, którzy nie doszli, nie dokonali, nie dorobili się niczego, coś jednak zostaje. Podoba mi się też podkład muzyczny, jaki tu zrobiłem.